

Examen VMBO-GL en TL
2005

tijdvak 2
dinsdag 21 juni
9.00 – 11.00 uur

ECONOMIE CSE GL EN TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 44 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 53 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten maximaal behaald kunnen worden.

● **Meerkeuzevragen**

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

DOZENSCHUIVERS

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 7 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 1 en 2 in de bijlage.

- 1p ○ 1 Klas T4B heeft economie van de heer Carelsen. De les gaat over de buitenlandse handel. Nederland is een belangrijk handelsland.
→ Geef één oorzaak waarom Nederland zo'n belangrijk handelsland is.

De heer Carelsen beweert dat de uitvoer van goederen tegenwoordig voor een groot deel uit wederuitvoer bestaat. Als in Nederland goederen worden ingevoerd en na een kleine bewerking direct weer worden uitgevoerd, wordt dat wederuitvoer genoemd. De heer Carelsen geeft een concreet voorbeeld: "Op de Maasvlakte staat het bedrijf Danzas Logistics. Daar worden dagelijks dozen vol spullen uit Japan binnengereden. Meer dan 100 personeelsleden zijn bezig om die spullen in andere dozen te stoppen. Ze doen er een gebruiksaanwijzing bij in het Duits, Frans, Engels of een andere Europese taal. Dan volgen per land verschillende soorten stekkers en snoeren. Daarna gaan de dozen weer verder, in containers, naar de rest van Europa."

- 2p ○ 2 *Gebruik informatiebron 1.*
→ Welke goederensoort ondersteunt de bewering van de heer Carelsen het beste? Verklaar je antwoord.

- 1p ● 3 *Gebruik informatiebron 1.*
Hoeveel bedraagt de wederuitvoer in procenten van de **totale** uitvoer van Nederland?
A 40,8%
B 69,0%
C 144,9%
D 244,9%

- 1p ● 4 *Gebruik informatiebron 1.*
De heer Carelsen zegt aan het eind van de les: "Wederuitvoer is niet slecht hoor, maar van elke euro wederuitvoer blijft maar 10 cent aan inkomen in Nederland. Van elke euro 'eigen' uitvoer blijft 65 cent aan inkomen in Nederland."
Hoeveel inkomen zou Nederland **extra** verdienen hebben in 2002, als de totale goederenuitvoer in Nederland geproduceerd zou zijn?
A € 9,25 miljard
B € 13,4 miljard
C € 22,65 miljard
D € 50,875 miljard
E € 73,7 miljard
F € 124,575 miljard

Gebruik informatiebron 1.

- 1p ○ 5 De heer Carelsen is ook van mening dat Nederland steeds minder een kenniseconomie wordt. “Producten waar veel kennis voor nodig is om ze te produceren, maken wij bijna niet meer. Wij kopen ze van anderen en verkopen ze daarna weer door.”
→ Laat aan de hand van een voorbeeld uit de tabel zien dat de heer Carelsen overdrijft.

De heer Carelsen beweert verder over de wederuitvoer: “We zijn echt een land van **dozenschuivers** geworden.” Als je goed kijkt naar informatiebron 2, zie je dat er een bepaald patroon is. We halen de ‘dozen’ vooral uit bepaalde delen van de wereld, om ze vervolgens ‘door te schuiven’ naar andere delen van de wereld. Zo zie je bijvoorbeeld dat wij veel meer goederen uit Azië halen dan we naar Azië brengen. Veel van die goederen zijn voor andere landen in Europa bestemd.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p ○ 6 → Geef één reden waarom de bewering van de heer Carelsen voor Duitsland niet geldt.
- 1p ○ 7 Na de uitleg van de heer Carelsen ontstaat discussie in de klas. Hans zegt: “Die activiteiten van Danzas Logistics hebben nauwelijks een positief effect op de Nederlandse economie, want die spullen moeten eerst ingevoerd worden, om daarna uitgevoerd te kunnen worden. We verdienen er volgens mij bijna niets aan.” Wendy is het niet eens met Hans. Zij zegt: “Danzas levert **wel** een positieve bijdrage aan het nationaal inkomen van Nederland.”
→ Met wie ben jij het eens, met Hans of met Wendy? Geef een argument voor je standpunt.

DE GULDEN WAS VAN ONS ALLEMAAL

Bij de beantwoording van de vragen 8 tot en met 12 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Op 1 januari 2002 was het zover. In de Europese Unie werd in 12 landen de nationale munt vervangen door de euro. Zowel de zachte lire in Italië als onze harde gulden verdwenen. Tot dan toe was de koers van de gulden, ten opzichte van bijvoorbeeld de lire, meestal gestegen of op zijn minst gelijk gebleven. Niet iedereen was dan ook blij met de invoering van de euro.

- 1p ○ 8 Tegenstanders van de invoering van de euro waren bang dat de euro nu zachter zou worden dan de harde gulden.
→ Geef een verklaring voor dit standpunt.
- 1p ● 9 Niet alle landen van de Europese Unie voerden de nieuwe munt in. Welk land uit onderstaand rijtje voerde de euro niet in?
- A Denemarken
 - B Duitsland
 - C Frankrijk
 - D Portugal
 - E Spanje

Gebruik informatiebron 3.

- 1p ○ 10 De invoering van de euro ging met feestelijkheden gepaard. Halverwege 2002 was van een feeststemming echter geen sprake meer. Veel producten waren een stuk duurder geworden. Menigeen dacht dat de hogere prijzen door de invoering van de euro waren ontstaan. Vooral de horeca werd van prijsopdrijving beschuldigd.
→ Uit informatiebron 3 blijkt dat de horeca bij de invoering van de euro meer dan de gestegen kosten heeft doorberekend. Laat dit in je antwoord zien.
- 1p ○ 11 Bij de invoering van de euro was de waarde ongeveer gelijk aan de waarde van de Amerikaanse dollar. Eind 2003 was de euro sterk in waarde gestegen ten opzichte van de Amerikaanse dollar. Dat heeft verschillende gevolgen, bijvoorbeeld voor de bedrijven 'Anemoon' en 'Bloembol'. 'Anemoon' exporteert bloemen naar andere EU-landen, terwijl 'Bloembol' exporteert naar Amerika. 'Bloembol' wordt door de Amerikanen betaald in Amerikaanse dollars.
→ Waarom is voor 'Bloembol' de koersstijging van de euro ten opzichte van de dollar ongunstig? Verklaar je antwoord.
- 2p ○ 12 De Europese Centrale Bank (ECB) bewaakt de koers van de euro. De bank probeert de koers te beïnvloeden door middel van het verhogen of verlagen van de rente.
→ Wat moet de ECB doen om de koers van de euro te laten dalen? Moet de rente verlaagd of juist verhoogd worden? Verklaar je antwoord.

LET OP DE CONCURRENT

Bij de beantwoording van de vragen 13 tot en met 17 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 4 en 5 in de bijlage.

Tot een paar jaar terug deed Nederland het internationaal vrij goed. Op lijstjes die de concurrentiekracht van landen laten zien, scoorde Nederland bij de top vijf. Helaas heeft Nederland die positie niet kunnen handhaven. De hoogte van de lonen in Nederland wordt door velen als grootste oorzaak gezien van de zwakkere concurrentiepositie.

Gebruik informatiebron 4.

- 1p ○ 13 → Was het CAO-loon per uur in 2003 hoger of lager dan in 2002? Verklaar je antwoord.
- 1p ● 14 Veel economen en politici pleiten voor loonmatiging. Hogere lonen zijn volgens hen slecht voor de werkgelegenheid in Nederland.
Hieronder staan drie tussenstappen.
1 afzet daalt
2 bedrijfskosten in Nederland stijgen
3 prijzen van de Nederlandse producten stijgen
Zet de tussenstappen in de goede volgorde zodat een logische redenering ontstaat.
A hogere lonen → 1 → 2 → 3 → werkgelegenheid daalt
B hogere lonen → 1 → 3 → 2 → werkgelegenheid daalt
C hogere lonen → 2 → 1 → 3 → werkgelegenheid daalt
D hogere lonen → 2 → 3 → 1 → werkgelegenheid daalt
E hogere lonen → 3 → 1 → 2 → werkgelegenheid daalt
F hogere lonen → 3 → 2 → 1 → werkgelegenheid daalt

- 1p ○ 15 Andere economen vinden deze redenering te simpel. Zij beweren dat de concurrentiepositie niet alleen wordt bepaald door de prijzen van de producten.
→ Noem een andere manier dan de prijs waarop Nederlandse producten beter kunnen concurreren met buitenlandse producten.

Gebruik informatiebron 4.

- 1p ● 16 Vakbonden zijn niet zonder meer voorstanders van loonmatiging. Een woordvoerder zegt: “Koopkracht is en blijft een belangrijk punt voor onze leden.”
In welk jaar is de koopkracht van de werknemers procentueel het meest gestegen?
A 1991
B 1994
C 1997
D 1998
E 2001
F 2003

Gebruik informatiebron 5.

- 2p ○ 17 De tekenaar van de cartoon is kritisch over loonmatiging.
→ Leg uit wat de kritiek van de tekenaar inhoudt.
Betrek in je antwoord zowel de werkgevers als de werknemers.

ONDERNEMEN

Bij de beantwoording van de vragen 18 tot en met 23 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in de bijlage.

Theo en Dennis, twee leerlingen in het vmbo, doen een praktische opdracht voor het vak economie. Als onderwerp kiezen zij ‘de winkel’. Ze nemen een interview af bij meneer Mulder, een kennis van Theo met een eigen sportzaak in Amsterdam. Vijf jaar geleden begon Mulder met zijn eigen zaak: Mulder Sport. Daarvoor werkte hij als verkoopmedewerker in een sportzaak.

- 2p ○ 18 Dennis vraagt waarom de heer Mulder een eigen bedrijf is begonnen. Deze antwoordt: “Ik ben een eigen bedrijf begonnen, omdat ik zelf wil bepalen wat ik doe en dan vind ik bijvoorbeeld ...(1)... en ...(2)... niet zo erg.”

Hieronder staat een lijst met begrippen die bij het hebben van een eigen bedrijf een rol spelen.

- een vast inkomen
 - een wisselend inkomen
 - vaste arbeidstijden
 - wisselende arbeidstijden
 - veel vrije tijd
 - weinig vrije tijd
- Wat moet er bij (1) en bij (2) ingevuld worden om een economisch juiste tekst te krijgen?

- 1p ● 19 Meneer Mulder laat de jongens eerst de winkel zien. De leren sportschoenen die staan uitgestald, worden in Indonesië gemaakt. Via tussenhandelaren komen de schoenen uiteindelijk in de winkel van Mulder.

In welke kolom staat de productieweg van leren sportschoenen juist weergegeven?

- A kolom A
 B kolom B
 C kolom C
 D kolom D

Gebruik informatiebron 6.

- 2p ○ 20 Meneer Mulder begon zijn sportzaak vijf jaar geleden in een klein pand in een woonwijk. Nu zit hij met zijn zaak in een groter pand in een druk winkelcentrum. Hij laat de jongens de financiële resultaten van de afgelopen vijf jaar zien. In 2003 is meneer Mulder met zijn zaak verhuisd.
 → Noem twee gegevens waaruit dat blijkt.
- 1p ○ 21 Uit de cijfers blijkt dat de omzet van Mulder Sport elk jaar is gestegen. Elk jaar verkoopt Mulder dus meer artikelen, denkt Theo. Dennis is het niet met Theo eens: "De stijging van de omzet kan ook een andere oorzaak hebben", zegt hij.
 → Noem een andere oorzaak.
- 1p ● 22 De verkoopprijs van een paar voetbalschoenen is bij Mulder Sport 200% hoger dan de inkoopprijs (exclusief 19% BTW).
 Wat is de verkoopprijs (inclusief BTW) voor een paar voetbalschoenen met als inkoopprijs € 52?
 A € 52,00
 B € 61,88
 C € 123,76
 D € 185,64

Gebruik informatiebron 6.

- 1p ○ 23 Dennis en Theo sluiten het verslag van het interview af met de conclusie dat het goed gaat met Mulder Sport, want elk jaar is de brutowinst in euro's gestegen. Hun leraar economie merkt op dat je voor die conclusie eigenlijk moet kijken naar de **nettowinst in procenten van de omzet**. In 2000 was de nettowinst 5% van de omzet.
 → Is de nettowinst in procenten van de omzet van Mulder Sport in 2004 groter dan in 2000? Leg je antwoord uit met behulp van een berekening.

BETER OP DE FIETS!

Bij de beantwoording van de vragen 24 tot en met 28 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 7 in de bijlage.

Jaap en Dirk zijn de jongste leden van de fietsclub 'Beter op de fiets!' Ze zijn leerlingen van een ROC. Jaap volgt een mbo-opleiding in de sector Techniek. Dirk zit in de sector Economie. De twee jongens lopen stage bij de fietsenfabriek van Gazelle. Ze hebben de leden van de fietsclub voorgesteld het fietsseizoen af te sluiten met een rondleiding door de Gazelle-fabriek. De rondleiding wordt verzorgd door de heer Piet Pelle.

- 1p ○ **24** De heer Pelle begint de rondleiding: "In 1892 deden de twee oprichters van Gazelle alle werkzaamheden samen. Ze maakten dat eerste jaar drie fietsen! Gazelle is gaandeweg echter steeds meer arbeidsverdeling gaan toepassen. Mede daardoor is de arbeidsproductiviteit sterk toegenomen."
→ Leg uit hoe door arbeidsverdeling de arbeidsproductiviteit kan toenemen.
- 1p ○ **25** Piet Pelle zegt: "Gazelle is uitgegroeid tot het meest verkochte fietsmerk van Nederland. In 2003 hadden we een productie van 400.000 fietsen in een jaar en hadden we 550 werknemers in dienst."
→ Hoeveel bedroeg in 2003 de arbeidsproductiviteit bij Gazelle? Geef de berekening.
- 1p ● **26** Jaap en Dirk willen na hun opleiding graag bij Gazelle gaan werken. Jaap weet niet of hij daarvoor met de sector Techniek wel de beste vooropleiding heeft gekozen. Volgens Dirk zijn er wel mogelijkheden.
Welke afdeling bij Gazelle biedt voor Jaap de **meeste** mogelijkheden op een baan?
A Administratie
B Directie
C Personeelszaken
D Productie en productontwikkeling
E Verkoop en marketing
- Gebruik informatiebron 7.*
- 2p ○ **27** Dirk wil solliciteren. Hij moet in de brief zichzelf aanprijzen voor de functie.
→ Noem twee punten die Dirk in zijn sollicitatiebrief kan zetten, zodat deze brief goed aansluit op de vacature.
- 1p ○ **28** Jaap denkt dat Dirk weinig kans maakt. "Ze vragen ervaring en jij komt net van school," zegt Jaap.
→ Wat kan Dirk tegen Jaap zeggen, om duidelijk te maken dat hij wel een kans maakt.

Bij de beantwoording van de vragen 29 tot en met 33 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 8 en 9 in de bijlage.

- 2p ○ **29** We kennen een aantal vormen van werkloosheid.
→ Noem twee vormen van werkloosheid.

De werkloosheid in het Noorden (Groningen, Friesland en Drenthe) is relatief hoog. Het 'Dagblad van het Noorden' heeft een aparte bijlage gewijd aan dit probleem. Henk en Tammo wonen in de stad Groningen. Beiden werken ze bij Volharding Shipyards, een scheepswerf in de provincie. Ze zijn tijdelijk naar huis gestuurd. Beiden blijven in dienst van de scheepswerf en worden weer opgeroepen als er weer werk voor hen is. Tammo is op bezoek bij zijn collega. Vóór hen ligt het 'Dagblad van het Noorden'. Ze lezen de speciale bijlage. "Eigenlijk zijn wij ook werkloos", aldus Henk.

- 1p ● **30** *Gebruik informatiebron 8.*
Hoeveel werklozen waren er in november 2002 in het Noorden?
A 68.485
B 203.221
C 684.848
D 744.000

- 1p ○ **31** *Gebruik informatiebron 8.*
Henk en Tammo lezen over de Zuiderzeelijn. Henk ziet niet in dat hij iets heeft aan de Zuiderzeelijn. "Ik werk in de scheepsbouw. Wat heb ik aan die Zuiderzeelijn?"
Tammo denkt daar anders over. "Die Zuiderzeelijn is juist goed. Jouw mogelijkheden voor het vinden van een andere baan worden juist groter."
→ Geef een argument voor de mening van Tammo.

- 1p ○ **32** *Gebruik informatiebron 9.*
Henk ziet de oplossing van professor Oosterhaven wel zitten, hoewel de lonen in het Noorden al lager zijn. "Ik geloof die 7% echter niet. Voor mensen zoals wij in uitvoerende functies zijn de lonen in het Noorden niet 7% lager dan in de Randstad."
→ Heeft Henk gelijk of niet? Geef de berekening.

- 2p ○ **33** Tammo ziet niets in loonmatiging. "Loonmatiging zal juist minder werkgelegenheid tot gevolg hebben."
→ Geef een argument voor de mening van Tammo.

ouders tegemoetkomen?

Bij de beantwoording van de vragen 34 tot en met 39 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 10 en 11 in de bijlage.

Marja, een alleenstaande moeder, heeft twee kinderen: Jos (geboren 1 augustus 1995) en Saskia (geboren op 12 april 1989). Saskia zit in de derde klas van het vmbo. Marja heeft al ervaren dat ze voor een kind in het voortgezet onderwijs kosten moet maken voor onder andere schoolboeken, schoolspullen en activiteiten op school. Voor het schooljaar 2004-2005 vraagt Marja een tegemoetkoming in de studiekosten aan. Het belastbaar inkomen van Marja bedraagt € 20.000.

- 1p ● **34** Wat verstaan we onder het belastbaar inkomen?
- A** het bruto inkomen min alle aftrekposten, plus alle bijtellingen
 - B** het bruto inkomen min alle heffingskortingen
 - C** het bruto inkomen min alle inhoudingen, min alle aftrekposten, plus alle bijtellingen
 - D** het bruto inkomen min alle inhoudingen, plus alle bijtellingen

Gebruik informatiebron 10.

- 1p ● **35** Voor het schooljaar 2004-2005 komt Marja in aanmerking voor de regeling tegemoetkoming studiekosten. Hoe groot is het maximale bedrag van de tegemoetkoming in de totale studiekosten, waar Marja recht op heeft?
- A** € 517,16
 - B** € 586,92
 - C** € 1.402,16
 - D** € 1.471,92

Gebruik informatiebron 10 en 11.

- 1p ○ **36** → Welk bedrag krijgt Marja in februari 2005 maximaal op haar bankrekening gestort? Laat de berekening zien.

Gebruik informatiebron 10.

- 2p ○ **37** De burens van Marja, Jan en Joke Smit, hebben een dochter van 17 jaar in een eindexamenklas vmbo. Het belastbaar inkomen van Jan en Joke Smit samen bedraagt € 60.000. Jan en Joke Smit hebben daarom géén recht op een tegemoetkoming in de studiekosten.
→ Laat dat zien met behulp van een berekening.

- 1p ● **38** De regeling voor de tegemoetkoming in studiekosten heeft invloed op de verhoudingen tussen de netto-inkomens. Deze regeling werkt
- A** denivellerend, want het verschil tussen lage en hoge inkomens wordt in verhouding groter.
 - B** denivellerend, want het verschil tussen lage en hoge inkomens wordt in verhouding kleiner.
 - C** nivellerend, want het verschil tussen lage en hoge inkomens wordt in verhouding groter.
 - D** nivellerend, want het verschil tussen lage en hoge inkomens wordt in verhouding kleiner.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p ○ 39 Jan en Joke Smit zeggen: "In vergelijking met onze buurvrouw hebben wij meer kosten voor de studie van onze dochter. Toch krijgen wij geen tegemoetkoming en zij wel. Dat vinden wij niet eerlijk."
→ Ben jij het eens met Jan en Joke Smit? Geef een argument voor het standpunt dat je kiest.

JE VERDIENDE LOON

Bij de beantwoording van de vragen 40 tot en met 44 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 12 in de bijlage.

Kees komt net van de opleiding. Hij gaat per 1 augustus werken bij een multinational. Kees gaat € 2.000 bruto verdienen, maar hij is vooral benieuwd naar het nettoloon dat hij gaat verdienen. Van zijn toekomstige werkgever krijgt hij een voorbeeld van de loonstrook die hij gaat ontvangen.

- 1p ● 40 *Gebruik informatiebron 12.* Bij het Perc. BT (Percentage belastingtarief) hoort de volgende toelichting te staan: Over de eerste € 15.883 van uw belastbaar inkomen is de heffing inkomstenbelasting ... (1) ...
van € 15.884 tot € 28.850 is de heffing 38,40%
en van € 28.850 tot € 49.464 is de heffing ... 2) ...
Wat moet op de plaatsen 1 en 2 worden ingevuld?
A Bij (1) moet 32,9 % worden ingevuld en bij (2) 36%.
B Bij (1) moet 32,9 % worden ingevuld en bij (2) 42%.
C Bij (1) moet 39,4 % worden ingevuld en bij (2) 36%.
D Bij (1) moet 39,4 % worden ingevuld en bij (2) 42%.
- 1p ○ 41 Kees is blij dat zijn werkgever alle zaken die met de belasting te maken hebben voor hem in orde maakt. De werkgever raadt hem echter aan zelf nog een Tj-biljet in te vullen.
→ Geef een reden waarom de werkgever zegt dat het voor Kees verstandig is een Tj-biljet in te vullen. Verklaar je antwoord.
- 1p ● 42 *Gebruik informatiebron 12.* Kees vindt het voorbeeld van het loonstrookje knap lastig. Hij is vooral benieuwd hoeveel euro's hij kan besteden.
Hoeveel euro krijgt Kees op zijn postbankrekening uitbetaald?
A 51,08
B 1.249,20
C 1.362,98
D 1.913,07
E 1.955,72
- 1p ○ 43 Volgens de werkgever van Kees zit er voor hem volgend jaar wel een loonsverhoging in. "Als ik tevreden over je ben, verhoog ik je brutoloon volgend jaar tot € 2.250."
→ Met hoeveel procent stijgt het brutoloon van Kees volgend jaar als de werkgever tevreden over hem is? Laat de berekening zien.
- 1p ○ 44 → Zal de koopkracht van Kees er met hetzelfde percentage op vooruit gaan? Verklaar je antwoord.